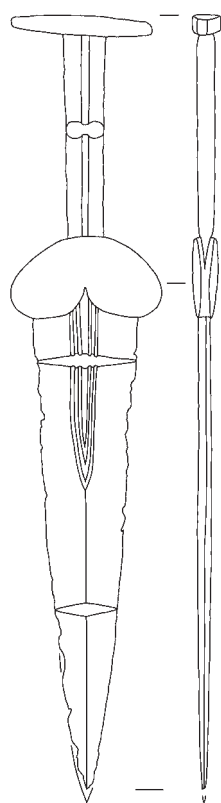

MATERIAŁY I SPRAWOZDANIA

RZESZOWSKIEGO
OŚRODKA
ARCHEOLOGICZNEGO

XLIV

Muzeum Okręgowe w Rzeszowie
Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego
Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego

MATERIAŁY I SPRAWOZDANIA

RZESZOWSKIEGO
OŚRODKA
ARCHEOLOGICZNEGO

Tom XLIV

Rzeszów
2023

Rada Naukowa / Scientific Advisory Board

Václav Furmánek (Słowacja), Diana Gergova (Bułgaria), Vira Gupalo (Ukraina),
Marija Ljuština (Serbia), Dalia Pokutta (Szwecja/Polska), Thomas Saile (Niemcy),
Ghenadie Sîrbu (Mołdowa)

Komitet Redakcyjny / Editors

Michał Parczewski, Andrzej Pelisiak, Katarzyna Trybała-Zawiślak, Marcin Wołoszyn

Redaktor / Editor in Chief

Tomasz Bochnak (tbochnak@ur.edu.pl)

Sekretarz Redakcji / Managing Editor

Joanna Ligoda
(archo@muzeum.rzeszow.pl)

Czasopismo recenzowane / Peer – Reviewed Journal

Lista recenzentów na stronie internetowej czasopisma /
List of reviewers on the journal's website

Strona internetowa czasopisma / Home Page

<https://msroa.muzeum.rzeszow.pl/>

Tłumaczenia / Translation

Beata Kizowska-Lepiejza – język angielski
oraz autorzy

Rycina na okładce / Cover Picture

Akinakes. Ryc. Magdalena Krzemińska (vide s. 98) / Acinaces. Drawing by Magdalena Krzemińska (vide p. 98)

© Copyright by Muzeum Okręgowe w Rzeszowie

© Copyright by Instytut Archeologii UR

© Copyright by Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego

© Copyright by Wydawnictwo „Mitel”

Czasopismo indeksowane

Muzeum Okręgowe
w Rzeszowie

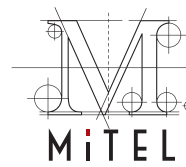
Instytut Archeologii
Uniwersytetu Rzeszowskiego

FUNDACJA

RZESZOWSKIEGO OŚRODKA
ARCHEOLOGICZNEGO

Fundacja Rzeszowskiego
Ośrodka Archeologicznego

Wydawnictwo
„Mitel” sp. z o.o.

ISSN 0137-5725

ISBN 978-83-8277-106-0

DOI: 10.15584/misroa.2023.44

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU RZESZOWSKIEGO

35-959 Rzeszów, ul. prof. S. Pigonia 6, tel. 872 13 69, tel./faks: 17 872 14 26

e-mail: wydawnictwo@ur.edu.pl; <https://wydawnictwo.ur.edu.pl>

wydanie I; format A4; ark. wyd. 29; ark. druk. 27

SPIIS TREŚCI

Od Redakcji	5
-------------------	---

STUDIA I MATERIAŁY

Wojciech Rajpold , The Mysterious Copper Battle Axe from the Castle Museum in Sandomierz	7
Андрій Б. Бардецький , Матеріали тшинецького культурного кола з поселення Рованці – Гнідавська Гірка на Волині	13
Joanna Adamik-Proksa, Mirosław Mazurek, Aleksandra Sznajdrowska-Pondel , Osada ludności trzcinieckiego kręgu kulturowego w Lutoryżu, stan. 9 nad środkowym Wisłokiem	33
Anita Kozubová , „Vergoldete Frauen“ – Anmerkungen zu Zierplättchen aus Edelmetallen in der Vekerzug-Kultur	59
Magdalena Krzemińska, Marcin Burghardt , Żelazne akinakesy ze zbiorów Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej	97
Marek Florek , Wczesnośredniowieczne cmentarzysko kurhanowe w Międzygórzu, pow. Opatów, woj. świętokrzyskie (Międzygórz, stan. 44). Wyniki badań wykopaliskowych w latach 2006–2009 ...	105
Marek Florek , Nowe znaleziska średniowiecznych czekanów i toporów z okolic Sandomierza i Opatowa, woj. świętokrzyskie	139

KOMUNIKATY

Wojciech Pasterkiewicz, Tomasz Tokarczyk , Wyniki badań geofizycznych oraz weryfikacyjnych badań wykopaliskowych na stanowisku nr 53 w Sadowiu, pow. opatowski	147
Maciej Dębiec , Osada tarnobrzesckiej kultury łużyckiej w Wietlinie Pierwszym, stanowisko 1, gmina Laszki	161
Jan Bulas, Piotr Kotowicz , Wyniki badań archeologicznych na wielokulturowym stanowisku 22 w Trepczy, pow. sanocki	169

VARIA

Elżbieta Małgorzata Kłosińska , O mało znanym sposobie popularyzacji zabytków archeologicznych w czasach PRL-u	181
Joanna Ligoda , Europejskie Dni Archeologii w Regionalnej Składnicy Zabytków Archeologicznych w Zgłobniu	185

RECENZJE

Halina Taras, Wojciech Taras , (rec.) Ziemowit Cieślik, Iwona Gredka-Ligarska, Paulina Gwoździewicz-Matan, Irena Lipowicz, Andrzej Matan, Kamil Zeidler, Ustawa o muzeach. Komentarz, Wolters Kluwer, Warszawa 2021, 520 stron, ISBN 978-83-8223-808-2	189
---	-----

Z ŻAŁOBNEJ KARTY

Tomasz Bochnak, Jan Eugeniusz Machnik (20 IX 1930 – 7 X 2023) 193

Od Redakcji

W 1995 roku ukazał się XVI tom „Materiałów i Sprawozdań Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego”, pierwszy, którego redaktorem był Sylwester Czopek, wówczas doktor archeologii, pracownik Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. Czasopismo opublikowano w zmienionej szacie graficznej, by zaznaczyć pewną korektę, którą było wprowadzenie ciągłej numeracji tomów.

Profesor Sylwester Czopek podczas badań archeologicznych w Chotyńcu. Fot. Tomasz Tokarczyk
Professor Sylwester Czopek during archaeological research in Chotyńiec. Photo by Tomasz Tokarczyk

Dziś ukazuje się numer XLIV, którego redaktorem jest Tomasz Bochnak. Blisko trzy dekady to niedużo, gdy myślimy o pradziejach, ale niemało dla człowieka. Bardzo wiele zmieniło się też w rzeszowskim ośrodku archeologicznym, by wspomnieć choćby powstanie Instytutu Archeologii (początkowo w ramach Wyższej Szkoły Pedagogicznej, a następnie Uniwersytetu Rzeszowskiego), utworzenie Fundacji Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego i ogromny przyrost naszej wiedzy na temat archeologii południowo-wschodniej Polski związany z wielkimi inwestycjami, na czele z budową autostrady A4.

To również znaczący okres w historii naszego czasopisma. Od początku jest ono związane z Muzeum Okręgowym w Rzeszowie, ale współwydawcami były też inne placówki muzealne i konserwatorskie z południowo-wschodniej Polski. Od 2014 roku (tom XXXV) „Materiały i Sprawozdania...” wydawane są przez trzy rzeszowskie instytucje – Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego i Fundację Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego. Publikowane są zarówno prace źródłowe i źródłoznawcze, jak też studia problemowe i przeglądowe. Istotna ich część dotyczy południowo-wschodniej Polski, ale niemniej ważne są prace poświęcone terenom Słowacji i Ukrainy. To otwarcie na tematykę wschodnią nabiera szczególnego znaczenia w ostatnich latach, w obliczu pełnoskalowej agresji Rosji na naszego sąsiada. Spotykane są też artykuły poświęcone bardziej odległym terenom. Nie zamykamy się też na problematykę popularyzacji i promocji archeologii czy też na zagadnienia związane z muzealnictwem i działalnością konserwatorską. Zamierzamy kontynuować tę linię, by pozostać czasopismem, w którym Czytelnik znajdzie pełen przekrój problematyki archeologicznej. Pismo jest indeksowane w Index Copernicus i ERIH PLUS. Przed nami kolejne wyzwania, m.in. przyjęcie internetowego systemu składania i recenzowania tekstów oraz wprowadzenie procedur regulujących stosowanie tzw. sztucznej inteligencji.

Pragniemy podziękować prof. dr. hab. Sylwestrowi Czopkowi – obecnie JM Rektorowi Uniwersytetu Rzeszowskiego – za lata poświęcone „Materiałom i Sprawozdaniom...”, za opiekę, za liczne cenne publikacje, które ukazały się na łamach naszego pisma, wreszcie za nieustępliwą walkę z absurdami prawnymi i organizacyjnymi, jakie mają miejsce w ostatnich latach. Ten tom dedykujemy właśnie Jemu, z okazji 65. rocznicy urodzin i życzymy dalszych sukcesów.

Halina Taras*, Wojciech Taras**

(rec.) Ziemowit Cieślak, Iwona Gredka-Ligarska, Paulina Gwoździewicz-Matan, Irena Lipowicz, Andrzej Matan, Kamil Zeidler, *Ustawa o muzeach. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021, 520 stron, ISBN 978-83-8223-808-2

Submission: 25.05.2023; Acceptance: 23.06.2023

Historia wyodrębniania form wypowiedzi prawników nadal oczekuje na pogłębione i monograficzne opracowanie, jednakże nie budzi sprzeciwu teza, iż nauczanie prawa metodą scholastyczną oraz analizowanie podstawowych tekstów prawnych doprowadziło w długim odcinku czasowym do wyodrębnienia dwóch form wypowiedzi prawników, a mianowicie komentarza do aktu prawnego i glosy do aktu stosowania prawa przez organy wymiaru sprawiedliwości. Dzisiaj pozycję zawodową prawnika wyznacza nie tylko zgromadzony dorobek naukowy, lecz także biegła znajomość nieustannie zmieniających się przepisów oraz ich wykładni, nierzadko przyjmującej kształt komentarza do ustawy lub innego aktu o wysokiej mocy prawnej. Nikogo nie powinno więc dziwić, że strony księgarni internetowych pełne są tytułów komentarzy do kodeksów prawa materialnego i procesowego, ustaw ustrojowych czy ustaw regulujących poszczególne wycinki życia społecznego. Natomiast może dziwić ich wysoka cena detaliczna i nie zawsze wysoka przydatność dla praktyki stosowania prawa. Podzielamy w całej rozciągłości wyrażone w literaturze przedmiotu zapatrywanie, że „komentarz do aktu prawnego powinien stanowić pogłębione źródło wiedzy dla osób zajmujących się rozstrzygnięciem problemów wynikających z realizacji i stosowania analizowanych przepisów, a tym samym komentator powinien dysponować nie mniejszą znajomością stosunków społecznych regulowanych danym aktem prawnym niż praktyk, w przeciwnym razie komentarz staje się prostym przytoczeniem treści przepisów prawnych bez odniesienia do rzeczywistości społecznej” (Taras 2019, 218). W przypadku recenzowanego komentarza powyższe stwierdzenie nie ma jakiegokolwiek negatywnej konotacji, bowiem szóstka Autorów to doktorzy lub profesorowie nauk prawnych, radcowie prawni, adwokaci i sędzia wojewódzkiego sądu administracyjnego, była Rzecznik Praw Obywatelskich oraz w trzech przypadkach – członkowie Polskiego Komitetu Narodowego Międzynarodowej Rady Muzeów (ICOM). Ich treściwe biogramy zostały zamieszczone na s. 519–520.

Omawiane opracowanie przybrało typową, wręcz klasyczną, formę komentarza do 59 artykułów ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, ujętych w tekście jednolitym opublikowanym w Dzienniku Ustaw (dalej: Dz.U.) z 2020 r., poz. 902. Nie skomentowano jedynie przepisów zmieniających inne ustawy (art. 35–38), natomiast dodano krótki komentarz do uchylonego w 2007 r. art. 22, nakładającego obowiązek prowadzenia inwentarza muzealiów stanowiących własność muzeum, z wyjaśnieniem przyczyny jego eliminacji z obrotu prawnego w postaci równoczesnej zmiany treści artykułu poprzedzającego. Należy zaznaczyć, że art. 25 ust. 4 ustawy o muzeach został zmieniony przez art. 47 ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o otwartych danych i ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego (Dz.U. z 2021 r., poz. 1641) w związku z czym w przypadku ustalania i pobierania opłat przez muzeum za przygotowanie i udostępnianie zbiorów dla celów innych niż zwiedzanie od dnia 8 grudnia 2021 r. ma zastosowanie właśnie ta ustawa. W następstwie powyższej nowelizacji oraz zrealizowania przez Marszałka Sejmu obowiązku ogłoszenia tekstu jednolitego ustawy nie rzadziej niż raz na 12 miesięcy, jeżeli była ona nowelizowana, a mającego swe oparcie w art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1461), aktualnego tekstu ustawy o muzeach należy szukać w Dz.U. z 2022 r., poz. 385.

Forma omówień poszczególnych przepisów prawnych jest zawsze taka sama bez względu na autora danego fragmentu komentarza. Po numerze podstawowej jednostki redakcyjnej ustawy (artykułu) i skrótowym przytoczeniu treści przepisu w nawiasie kwadratowym – a to dla ułatwienia orientacji w tekście prawnym i sprawniejszego odszukiwania przydatnych treści – następuje właściwy odautorski komentarz podzielony na punkty oraz w licznych przypadkach uzupełniony wyborem tez rozstrzygnięć Sądu Najwyższego oraz sądów administracyjnych.

W konstrukcji książki zwraca uwagę podwójny wstęp – pierwszy do całego dzieła, autorstwa prof. Stanisława Walto-

* Instytut Archeologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Pl. M. Curie-Skłodowskiej 4, 20-031 Lublin; e-mail: halina.taras@mail.umcs.pl; ORCID: 0000-0002-8143-0090

** Katedra Prawa Administracyjnego i Nauki o Administracji, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Pl. M. Curie-Skłodowskiej 5, 20-031 Lublin; e-mail: wojciech.taras@mail.umcs.pl; ORCID: 0000-0001-9643-8282

sia, drugi („wprowadzenie”) do rozdziału 1, autorstwa prof. Ireny Lipowicz.

S. Waltoś, w historycznym ujęciu, przypomina rozwój i zmienność polskiego prawodawstwa muzealnego – od bardzo ogólnych dekretów (dekret o opiece nad zabytkami sztuki i kultury z dnia 8 listopada 1918 r., *Dziennik Praw* Nr 16, poz. 36) i niekompletnych przepisów wprowadzonych w początkach II Rzeczypospolitej (rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami, *Dz.U.* Nr 29, poz. 265), poprzez pierwszą ustawę o opiece nad muzeami publicznymi (z dnia 28 marca 1933 r., *Dz.U.* Nr 32, poz. 279), która wyznacza początek prawa muzealnego w Polsce, następnie całościową ustawę prawa muzealnego z czasów PRL (ustawa z dnia 15 lutego 1962 o ochronie dóbr kultury i o muzeach, *Dz.U.* Nr 10, poz. 48), aż do regulacji tego prawa po transformacji ustrojowej w 1996 r. (ustawa o muzeach, *Dz.U.* z 1997 r. Nr 5, poz. 24).

Krytycznie wypowiadając się o regulacjach przedwojennych, jako niekompletnych, zwraca uwagę na wartość ustawy z roku 1962 i uznaje jej przełomowy charakter z racji uwzględnienia, nieobecnych we wcześniejszych aktach normatywnych, przykładowo takich istotnych kwestii, jak status muzealiów i kolekcji, kompetencje rad muzealnych, nadzór nad muzeami, jak też obowiązek udostępniania społeczeństwu muzeów i zabytków nieruchomości. Najważniejszy jej mankament wynikał z ówczesnego ustroju politycznego, w którym kontrolowano przecież wszystkie dziedziny życia społecznego, stąd pełne podporządkowanie muzeów organom centralnym i związane z tym szczególnie uprawnienia dla Ministra Kultury i Sztuki, pozwalające na ingerencję w funkcjonowanie tych placówek. Po transformacji w roku 1989 dość szybko przystąpiono do prac nad projektem nowej ustawy. Pojawiły się różne propozycje jej treści normatywnej, poddawane dyskusjom, jednakże wstępne działania legislacyjne nie przyniosły ostatecznego rezultatu. Prace przyspieszyły, gdy do opracowania projektu ustawy powołany został przez ówczesnego ministra Zdzisława Podkańskiego zespół specjalistów. Przygotowaną propozycję jako projekt rządowy poddano głosowaniu przez parlament i uchwalono dnia 21 listopada 1996 r. jako ustawę o muzeach, obowiązującą do dzisiaj w kształcie nadanym przez szereg zmian. Prof. S. Waltoś zwraca uwagę, że mimo osiemnastu nowelizacji „nie zawsze fortunnych, przetrwały jej założenia konstrukcyjne i ideowe” (s. 19). Ustawa, chociaż funkcjonuje w zmienionych realiach ustrojowych, to – podobnie jak poprzednia – zapewniła Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego porównywalnie duży wpływ na zakres autonomii muzeów, w tym poprzez kontrolowanie obsady stanowisk dyrektorskich, a także ich działalności merytorycznej. Kwestię tę podkreślono, jako szczególnie wadliwą (s. 20–21), choć według S. Waltosia nie jest to jedyny mankament obowiązującego prawodawstwa. Dla przeciwwagi, zaletą ustawy są z pewnością regulacje odnoszące się do Państwowego Rejestru Muzeów i rad powierniczych oraz statusu pracowników muzeów (s. 20).

W tym znakomitym wstępie, zwraca się uwagę na podyktowane poprawnością polityczną, lecz wynikające z niewiedzy absurdy terminologiczne (zastąpienie szerszego pojęcia „dobro kultury” węższym „zabytek”), które prowadzą do jeszcze większych absurdów językowych („zabytek niebędący zabytkiem”). Zaakcentowano naganne praktyki naginania ustawy do aktualnej koniunktury politycznej, co widoczne jest za-

równo na płaszczyźnie polityki kadrowej, jak też mieszania się działaczy partyjnych do wizji programowej placówek muzealnych (s. 22).

Warto w tym miejscu przytoczyć słowa Pawła Jasienicy z 1956 r. skierowane do kanadyjskiej emigracji w sprawie zwrotu wywiezionych skarbów wawelskich: „(...) każdy Polak w kraju, bez względu na poglądy polityczne, uważa wszelkie dobra kultury narodowej za swą niesporną wyłączną i naprawdę świętą własność. (...) Są na świecie rzeczy, o które nie mogą się spierać ludzie jednej krwi” (cyt. za Kierys 2015, 407). Po upływie dziesiątków lat nie straciły one trafności osądu, najwyżej zostały zapomniane, „muzea bowiem i wyobraźnia muzealnicza mają charakter z gruntu polityczny” (Anderson 1997, 174). Tym samym muzealnictwo – z uwagi na pełnione funkcje – ponosi konsekwencje wyboru przez partię sprawującą władzę takiego, a nie innego, kierunku i stylu uprawiania polityki.

Zasadnicza część recenzowanego opracowania składa się z komentarza do ośmiu rozdziałów, odnoszących się do przepisów ogólnych ustawy (rozdz. 1 – art. 1–4), organizacji muzeów (rozdz. 2 – art. 5–12), muzeów rejestrowanych (rozdz. 3 – art. 13–20), muzealiów (rozdz. 4 art. 21–31 i uchylony 31a), ochrony prawnej rzeczy ruchomych, wypożyczonych z zagranicy (rozdz. 4a – „ochrona prawna rzeczy ruchomych o wartości historycznej, artystycznej lub naukowej wypożyczonych z zagranicy na wystawę czasową organizowaną na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej” – art. 31a–e), pracowników muzeów (rozdz. 5 – art. 32–34), przepisu karnego (rozdz. 5a – art. 34a) oraz zmian w przepisach obowiązujących, jak też przepisy przejściowe i końcowe (rozdz. 6 – art. 35–40).

Poszczególne rozdziały mają czytelny układ: brzmienie przepisu, określenie przedmiotu, celu i genezy, niekiedy ewolucji regulacji, jej zmiany i kontekstu oraz inne (np. relacje z innymi powiązаныmi merytorycznie ustawami, natura prawna), jak również orzecznictwo, o ile występuje w odniesieniu do komentowanego przypadku.

Komentarz zaopatrzone w bogaty zestaw cytowanej literatury (ponad 350 pozycji), wykaz orzecznictwa sądowego oraz wspomniane wyżej noty o autorach.

Rozdział pierwszy poprzedza obszerny wstęp autorstwa Ireny Lipowicz. Porusza w nim istotę pojęcia „muzeum” w różnych kontekstach (historycznym, społecznym lub prawnym), w tych samych zakresach odnosi się też do celów i funkcji muzeów oraz referuje ich różny status. Zwraca uwagę, że na postrzeganie istoty ochrony dóbr kultury wymierny wpływ miały zawirowania historii („utrwalanie pamięci o antywartościach” i „zbrodniach totalitaryzmu” – s. 31). Pisząc o polskich regulacjach prawnych, porównuje je z normami europejskimi i ogólnoświatowymi (metoda komparatystyczna). Analizuje też rozwój/zmienność idei muzeologicznych i ich wpływ na postrzeganie roli tych placówek (s. 31–32). Dużo miejsca w treściwych rozważaniach zajmują takie kwestie, jak status muzeów i ich struktura, pełnione role społeczne, a nawet problem misyjności w kontekstach prawnych (s. 32–36). Zauważa, że na przestrzeni dziejów zmieniało się podejście do instytucji muzealnej i samej istoty zabezpieczania zbiorów, a zwłaszcza modeli ich promocji i udostępniania w kontekście powszechnego wykorzystywania technik cyfrowych, przy czym wskazuje na związane z tym zagrożenia dla Polski, w czasach ogromnej konkurencyjności, o ile placówki te nie uzyskają wsparcia finansowego ze środków publicznych (s. 38–40).

Dostrzega również inne współczesne zagrożenia dla instytucji muzealnych, w związku z wzrostem polaryzacji społecznej i ekonomicznej w coraz większej liczbie państw na świecie. W efekcie placówki te zawracają z drogi „do finalnego kształtu neutralnego miejsca pracy i prezentacji zbiorów, budowania uniwersalnego modelu”, stają się zaś „miejszem rosnących kontrowersji, a nawet walki ideologicznej czy propagandy, w którym nawet sposób prezentacji zbiorów staje się instrumentem walki politycznej” (s. 39–40). Zagrożenie to również podkreślał w swojej wypowiedzi S. Waltoś (s. 22). Problem ten nie dotyczy bynajmniej wyłącznie polskiej rzeczywistości. Pojawia się również na szerszym gruncie, napędzany lokalnymi konfliktami czy wzrostem nastrojów ksenofobicznych. Zjawisko jest tym groźniejsze, gdy nastrojom społecznym sprzyja polityka organów władzy i chęć naginania przepisów prawnych do wytycznych zawartych w dokumentach partyjnych.

Kolejną kwestią mocno zaakcentowaną w wypowiedzi I. Lipowicz są regulacje prawa międzynarodowego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego w sytuacjach konfliktów zbrojnych, jak konwencja haska o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego z 1954 r., czy też akty uchwalane przez UNESCO albo Unię Europejską. Te ostatnie są źródłem prawa obowiązującego na terenie Polski i wpływają na „misję muzealną” (s. 41). Jednocześnie Autorka zauważa powściągliwość prawa unijnego w zakresie odnoszącym się do muzeów w porównaniu z regulacjami dotyczącymi innych sfer, co spowodowane jest różnorodnością interesów historycznych i często ich sprzecznością. W tym kontekście muzeum może być zarówno „przedmiotem pozytywnej polityki kulturalnej”, jak też „przez sprzeczne narracje wywoływać konflikty społeczne między państwami członkowskimi” (s. 41–42).

Istotną część wstępu pióra I. Lipowicz stanowią rozbudowane rozważania na temat ustrojowego charakteru muzeów (s. 43–56). Darmo szukać w nim próby zakwestionowania paradygmatu doktryny prawa administracyjnego, iż muzeum to zakład administracyjny/publiczny, czyli swoisty zespół osób, rzeczy i uprawnień (władztwo zakładowe) powołany do świadczenia usług niematerialnych (Raszewska-Skałeczka 2022, 686–687), niemniej jednak warto podkreślić stwierdzenie Autorki, że stanowi ono równocześnie formę decentralizacji administracji publicznej. W innej publikacji I. Lipowicz zwraca uwagę na rosnącą tendencję centralizacji w skali globalnej na skutek wieloletniej dominacji doktryny Nowego Zarządzania Publicznego (*New Public Management*), tak charakterystycznego odbicia ekonomicznego neoliberalizmu, w wyniku czego stopniowo zanika samodzielność uniwersytetów i samorządów zawodowych, zaś jedynym wyznacznikiem owocnej pracy zakładu administracyjnego staje się maksymalizacja zysku na wzór jednostek gospodarczych (Lipowicz 2019, 158–161), co w konsekwencji prowadzi do wielopłaszczyznowych konfliktów interesów (Piketty 2015, 597).

We współczesnym świecie korzystanie ze światowych zasobów muzealnych staje się łatwiejsze, gdyż potrzebom takim wychodzi naprzeciw powszechnie stosowana praktyka digitalizacji zbiorów. Ten wyraźny postęp w popularyzacji muzealiów znacząco rozszerzył konstytucyjne prawo obywatela polskie-

go do dóbr kultury w porównaniu nawet z wprowadzaniem przez muzea jednego dnia bezpłatnego zwiedzania w tygodniu. Niemniej jednak, w opinii I. Lipowicz, z obowiązującej ustawy wynika równoważność upowszechniania muzealiów realnie, jak i wirtualnie (s. 51–52), co pozwoli złagodzić, chociażby częściowo, skutki prowadzonej w minionych czasach polityki centralizacji zbiorów. Dostrzega też potrzebę rozważenia („społecznej debaty”), czy nie przywrócić części zbiorów centralnych mniejszym regionalnym placówkom, pod warunkiem zapewnienia im na miejscu odpowiednich zabezpieczeń. Za takim rozwiązaniem mógłby przemawiać fakt, że nie wszystkie przedmioty przechowywane w centralnych muzeach są eksponowane na wystawach stałych.

Autorka „wprowadzenia” zauważa, podobnie jak S. Waltoś, że problemem współczesnych polskich muzeów pozostaje samodzielność w administrowaniu. Celowe pionowe rozproszenie zadań i kompetencji nie tylko jest podstawą ustroju demokratycznego, lecz także staje się z czasem pożyteczne zarówno dla organów centralnych (umożliwia bowiem skupienie się na aspektach strategicznych), jak też obywateli (partycypacja i współodpowiedzialność). Zadaje więc pytanie, czy do muzeów stosuje się – uznaną w preambule Konstytucji za fundament ustroju Rzeczypospolitej Polskiej – zasadę pomocniczości, która „nakazuje państwu i jego wspólnotom wyższego rzędu oraz władzy centralnej powstrzymać się od działania w obszarze, w którym może kompetentnie działać człowiek lub jednostka niższego rzędu” i „powinna wspierać zdolność do takiego działania na niższych szczeblach”? (s. 55).

Stwierdza, że muzea wszystkich szczebli są w stanie „kompetentnie realizować misję muzealną” w ramach i w oparciu o obowiązujące prawo, jak też przyznaną przez ustawę z 1996 r. zasadę samodzielności (55–56).

Komentarz do aktu prawnego jest uznaną formą wypowiedzi jurystów, która charakteryzuje się pewną cechą: czytanie tekstu od pierwszej jednostki redakcyjnej ustawy do ostatniej z reguły nie przynosi zamierzonego skutku poznawczego, a to z uwagi na wewnętrzne, merytoryczne, powiązania poszczególnych instytucji prawnych. Metoda przyswajania zawartości dzieła typu „od deski do deski” sprawdza się w przypadku traktatu lub artykułu naukowego, lecz nie obszernego, nierzadko wielotomowego, komentarza. Z tej samej przyczyny nie sposób odnieść się w ramach recenzji do każdego zawartego w nim szczegółowego zagadnienia przyciągającego uwagę. Nadmienić można, że naszą uwagę przyciągnęły, m.in. komentarze Kamila Zeidlera odnoszące się do art. 21 (*definicja muzealiów* – s. 316–321) i art. 34 (*etyka muzealnicza* – s. 484–485), a także uwagi Iwony Gredki-Ligarskiej do art. 23, dotyczące deakcesji muzealiów (s. 330–333) i art. 32 (*Zawodowa grupa muzealników* – s. 442–446). Należy mocno zaakcentować tezę, iż omawiany komentarz stanowi świetny punkt oparcia dla pogłębionej dyskusji muzealników i prawników na przyszłość, bowiem przedmiot regulacji ustawy z 1996 r. jest dobrem wspólnym wszystkich ludzi, nie tylko obywateli III RP.

W ostatnim zdaniu warto zaznaczyć, że w tym samym czasie ukazał się komentarz do powyższej ustawy pióra Adama Barbasiewicza wydany przez oficynę C.H. Beck (A. Barbasiewicz 2021).

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Anderson B. 1997. *Wspólnoty wyobrażone. Rozważania o źródłach i rozprzestrzenianiu się nacjonalizmu* (przeł. S. Amsterdamski). Kraków–Warszawa: Wydawnictwo Znak.

Barbasiewicz A. 2021. *Ustawa o muzeach. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.

Kierys A. 2015. *Polska Jasienicy. Biografia publicysty*. Kraków: Wydawnictwo Universitas.

Lipowicz I. 2019. *Samorząd terytorialny XXI wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.

Piketty T. 2015. *Kapitał w XXI wieku* (przeł. A. Bilik). Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej.

Raszewska-Skałeczka R. 2022. Organizacje i funkcjonowanie zakładów administracyjnych – wybrane zagadnienia. W: J. Blicharz, P. Lisowski (red.), *Prawo administracyjne. Zagadnienia ogólne i ustrojowe*, 681–700. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.

Taras W. 2019. Michał Frączkiewicz, Małgorzata Terlikowska, Ustawa o samorządowych kolegiach odwoławczych. Komentarz, Warszawa 2019, pp. XVI + 106. *Studia Iuridica Lublinensia* 28/2, 217–220.

